

ONBEKENDE NEDERLANDERS

Margriet Oostveen

Onbekende Nederlanders
Een land in 100 portretten

2021

THOMAS RAP
AMSTERDAM

Copyright © 2021 Margriet Oostveen
Omslagontwerp bij Barbara
Foto auteur Keke Keukelaar
Vormgeving binnenwerk CeevanWee, Amsterdam
Druk- en bindwerk Wilco, Amersfoort
I S B N 978 94 004 0803 6
N U R 320

thomasrap.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC®) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

*Alle bekende Nederlanders lijken nogal op elkaar, maar alle onbekende
Nederlanders zijn onbekend op hun eigen wijze.*

Inhoud

Valt er nog iets te snappen? Voorwoord 11

Kassajuffrouw 15

EVERT! 18

De oudste pastoor 21

De eerste twitteraars 24

Tabaksverkoper 27

De ijsclub 29

Reality-Hagenees 32

De Normaal-fan 35

De hooggevoelige 38

Vaccinatieweigeraar 41

Mijn middelvinger 44

Overlever 47

Een buschauffeur 50

PVV'ers 53

Schuldenaar 56

Vrachtwagenchauffeurs 59

Shermanator 62

Verliezers 65

Gutmensch 68

Eerste generatie 71

Grappenmaker 74

Ons spiegelbeeld 77

Opruier 80
Levensliedzanger 83
Gewone mensen 86
Boze burger 88
Het vloekverbod 90
Zus van Holleeder 93
Het doelwit 96
Een publieke functie 98
De burgerfluisteraar 100
De leefbaarheidsregisseur 103
De stembureauvoorzitter 106
Een betrokken burger 109

Spraakvermaak 113

De lokale talkshow waar niemand over praat, maar waar iedereen komt

Geldmaatman 123
Swingstate 126
Uber-chauffeurs 129
Bijenkorf-verkoopsters 131
Juf Tilly 133
Autobewoners 136
Wildzicht 139
Armenhotel 142
Wellevendheid 145
Frietje obesitas 148
Boterhammenman 151
Air cruise 154
Een Pier Ebbinge 157
De Wikipediaan 160
Wikipedia-vrouwen 163
Dorpskrant 166
Tegengif 169

Pulitzer-winnaar 172
Nieuwkomers 175
NIMBY 178
Stille tocht 180
Weldoeners 183
Ons Soort Mensen 187
Harmoniehof 190
De Syriërs 193

Machtige verleider 197

Een Friese gemeenteambtenaar schrijft succesvolle Bouquetromans

Het NS-burgerteam 203
De beladers 206
Boze witte vrouw 209
Eerste vrouw (1) 212
Eerste vrouw (2) 215
Vertrouwen 217
Getatoeëerde man 220
Prins en prinsin carnaval 223
De refo-bruidswinkel 226
Huiswerkmoeder 229
Kampioenen 232
Een westerse vrouw 235
Cultuurchristen 238
Seksmaterieel 240
Nog een cultuurchristen 243
Swarte Pyt 245
Het schildersmodel 248

Jij bent de enige 251

Nadia wordt achtervolgd door een kunstenaar. Zij weet niet wie hij is

Zeehelden 263
De denksportfilosoof 266
De frituurkenner 269
Turkse yoghurt 272
Het dorpsfeest 275
Twee vrienden 278
Schoolmusical 281
Last Post 284
Straatzwembad 287
Gratis trouwen 290
De doe-het-zelfburger 293
De vrienden van Ommen 296
De Facebook-sensatie 299
Piemeltaartpatissier 301
De Oplosmiddelspecialist 304
De man die wil leven 307
Geestverruimen 310
Vakantiegangers 313
Scootmobielers 316
De puzzelkoning 319
Quarantainekoppel 322

Verantwoording 325

Valt er nog iets te snappen?

Voorwoord

Rond mijn zesde was ik, als ik de volwassenen van destijds moet geloven, een beetje berucht om de manier waarop ik bij bakker, slager en buurtsuper mensen kon staan aanstaren. Stel je een sproetig kind voor met schrikbarende x-benen, een strenge blik en haar duim stevig in haar mond. Zo stond ik opletten en nogal langdurig vreemden in me op te zuigen.

Sommige volwassenen vonden het wat eng en vreesden 'absences', maar onze huisarts bromde dat het een logische bijkomstigheid was van een kennelijk onomstotelijk feit: ik was een tamelijk raar kind.

Wie niet in ideale omstandigheden is opgegroeid, weet hoe je dan decennia later kunt ontdekken dat je zelf destijds misschien toch niet zo raar was als je omgeving. Mij is dat ook overkomen. En achteraf denk ik dat ik daarom misschien graag alledaagse vreemden bestudeerde. Juist als je eigen omstandigheden niet helemaal betrouwbaar zijn, kan daarvan een betoverende, geruststellende aantrekkingskracht uitgaan. Ik vermoed dat die voor mij nooit helemaal is verdwenen.

In mijn stukjes voor de krant mijd ik bekende Nederlanders. Soms glipt er toch eentje doorheen, maar die lijkt dan al gauw verdacht veel op een onbekende Nederlander. De ex-staatssecretaris die hummend van tevredenheid zijn nieuwe beroep van buschauffeur zit uit te oefenen. De zanger die opgewekt een elektrische tandenborstel repareert.

Sinds ik in 2011 in *NRC* over onbekende Nederlanders begon te schrijven (en dat vier jaar later voortzette in *de Volkskrant*), rijd ik nu tien jaar door Nederland om gemiddeld twee keer per week met onbekende Nederlanders te praten. Ik schat over een kleine duizend onbekende Nederlanders te hebben geschreven, een fractie van 17 miljoen mensen. ‘De’ Nederlander blijft dus nog onvindbaar, wat koningin Máxima al vroeg doorhad. Ik ben daar ook niet naar op zoek, en al helemaal niet naar ‘de gewone Nederlander’, toch al meer een politieke uitvinding, die bijna altijd dient om mensen tegen elkaar uit te spelen. Trap er niet in. Écht gewone Nederlanders noemen zichzelf trouwens ‘gewone mensen’.

Bekende Nederlanders doen het intussen uitstekend in de media. Ze bevolken talkshows die scoren en mogen daar over zaken tot ver buiten hun expertise hun mening geven. Andere bekende Nederlanders kunnen reageren en voor je het weet heb je het debat van de dag.

Bekende Nederlanders geven lange interviews in kranten en tijdschriften over, nou ja, de complete bekende Nederlander. Inclusief jeugd of ziekte, zo laat de bekende Nederlander zien dat hij is zoals iedereen, vooral wanneer hij een boek of film of album te verkopen heeft.

Ook in kwaliteitskranten krijgt de bekende Nederlander zijn plaatsje royaal toebedeeld. Lezers mopperen soms wel wat over al die bekende Nederlanders overal, maar u bent hier toch echt medeplichtig aan. Strik een bekende Nederlander en succes is verzekerd.

Ik ga niet moeilijk doen over de opmars van de bekende Nederlander. Of beter gezegd: van de bekende mens. Want dit is een internationaal fenomeen, met een logische oorzaak en een niet te onderschatten functie.

De kans is groot dat twee tieners die nu in dezelfde klas zitten elkaars muzieksmaak helemaal niet meer kennen sinds ze hun

eigen playlists op Spotify hebben. Dat de buurvrouw online met andere advertenties en nieuwsberichten wordt bestookt dan jij. Nu algoritmen onze interesses hardnekkig sturen, sterft de collectieve beleving langzaam uit. Nieuwe politieke splinterpartijen: al bijna een kwestie van lifestyle. Onze intuïtie voor de ideeën van een ander gaat intussen kopje-onder in die zee van allerindividueelste keuzemogelijkheden.

Soms ben ik bang dat mensen daardoor steeds meer interesse in de onbekende vreemde zullen verliezen: iedereen kan nu stralend middelpunt zijn van zijn eigen comfortabele online-universum, waar je van muzieksmaak tot politieke voorkeur en opinies op je wenken wordt bediend. Waar volop aandacht is te krijgen via likes. Die ander lijkt dan al snel een buitenstaander.

Eeuwen wezen geestelijken of autoriteiten de weg in het leven, nu doen bekende mensen dat. Minder dwingend, want dwang trekken moderne Nederlanders niet meer, daarom heten bekende mensen nu ‘inspirerend’ en hun mening ‘spot on’. Of juist niet natuurlijk, maar dat biedt ook duidelijkheid. Zo fungeren bekende Nederlanders in de media net zo goed als baken. Om hen heen vind je wat nog over is aan gezamenlijkheid.

Elke kwestie krijgt zijn eigen bekende hoofden. Neem de trouwe ic-arts Diederik Gommers, die in de coronacrisis een bliksemcarrière als bekende Nederlander maakte. Gommers voorziet duidelijk in een behoefte aan iemand die richting geeft in de chaos. Wat vindt Gommers ergens van? Dan willen veel mensen dat graag óók vinden. Behalve toen hij vrouwen adviseerde om, met het oog op het overstromen van de ziekenhuizen, voorlopig maar niet zwanger te worden. Het was een typisch voorbeeld van de ruimere stuurmansrol die de bekende Nederlander krijgt en neemt.

Nuttig hoor, bekende mensen. Maar mijn interesse in onbekende Nederlanders blijft toch het grootst.

Hoe houden alledaagse mensen in volkomen verschillende

omstandigheden zich staande? En valt er nog iets te snappen van mensen met standpunten die je totaal niet begrijpt? Dat is misschien wel de interessantste vraag die er is. Vaak hoef je hem zelfs niet eens te stellen. Neem langer de tijd, vermijd het kruisverhoor, en het antwoord volgt bijna spontaan.

Verhalen van onbekende Nederlanders kunnen op het eerste gezicht ongrijpbaar of onbetekenend lijken, maar zijn dat zelden. En ze zijn tenminste origineel. Daarom hoop ik dat ze ook een beetje helpen tegen hokjesdenken en polarisatie. Wat onbekende Nederlanders te vertellen hebben, is niet te vergelijken met wat je aan de bekende talkshowtafels hoort. Geen wonder dat onbekende Nederlanders in allerlei dorpen en steden inmiddels hun eigen, lokale en zeer goed bezochte talkshows zijn gaan maken. Zo eentje staat er ook in dit boek.

‘Alle gelukkige gezinnen lijken op elkaar, ieder ongelukkig gezin is ongelukkig op z’n eigen manier,’ luidt de beroemde openingszin van Tolstojs *Anna Karenina*. En alle bekende Nederlanders lijken nogal op elkaar, maar alle onbekende Nederlanders zijn onbekend op hun eigen wijze.

Dat deze bundel aanvangt in een winkel, kan gezien mijn jeugdafwijking bijna geen toeval zijn. Hoe dan ook moest ik beginnen met Wilma Zondag, vijftig jaar kassajuffrouw in hetzelfde dorp. Omdat Wilma zelf een baken voor anderen was, al was ze zich van die rol nauwelijks bewust. Dit geldt voor veel onbekende Nederlanders.

Al krijg ik soms uitnodigende mailtjes van lezers die nu ook weleens geportretteerd willen worden. Ze zijn vaak ontroerend bescheiden (‘als columnist heb jij waarschijnlijk “een haakje” nodig: dat zie ik bij mezelf eigenlijk niet zo’). Anderen schrijven genereus: ‘Bij dezen ben je uitgenodigd om mijn leven van alledag mee te maken. Met alles wat erbij hoort!’

Niets liever.

Kassajuffrouw

Vijftig jaar lang was Wilma Zondag kassajuffrouw in de kleine supermarkt van Wamel, waar ze op haar veertiende begon, en nu ging ze met pensioen. Eigenaar Willy Veltmaat liet petitfours bakken met haar naam en portret ('Wilma bedankt') erop. Wilma's collega's, scholieren die de ingewikkelde nieuwe computerkassa binnen vijf minuten begrijpen, deden haar een witsatijnen sjerp om met daarop de woorden 'Pensioen: kus me'.

Het dorp liep uit, drie uur lang stond Wilma tussen de kassa's een beetje licht te geven in haar sjerp. Klanten kusten haar. Willy Veltmaat sprak en Ria van Kruijsbergen van de broodafdeling pinkte een traantje weg, want die staat er ook al vijfendertig jaar. Wilma kreeg bloemstukken, kindertekeningen met glitterstickers en handwerkjes van de oudsten. En toen was ze dus gepensioneerd: Wilma uit Wamel, een dorp van ruim tweeduizend inwoners in het land van Maas en Waal.

Thuis vind ik haar niet lang daarna nog steeds overdonderd: kastjes, tafels en de helft van de vloer staan vol bloemstukken. Als Wilma zelf niet zo energiek was, zou het op een mortuarium lijken.

Wilma Zondag groeide op in een gezin van zes kinderen, met vijf meisjes en een vader die bij de tinfabriek in Daalderop werkte. Haar moeder 'zat niet zo lekker in haar vel'. De oudste zus ging al naar de mavo, Wilma had huishoudschool en moest dus voor haar moeder zorgen.

Toen de plaatselijke Végé in 1966 in *De Omroeper* adverteerde voor een winkelmeisje, ging ze dat erbij doen. Iedere week kreeg ze een loonzakje, maar hoeveel daar in het begin in zat, weet Wilma niet meer. Het interesseerde haar niet zo, ze gaf het toch thuis af.

In het weekend dansen in De Blauwe Sluis in Maasbommel. En toen ze vriendjes kreeg, ‘met auto’s’, gingen ze naar Nijmegen: ‘Leuke tijd, hoor!’

Je moest nog alles nog afwegen. Mensen hadden winkelboekjes waarin stond welke boodschappen je klaar moest maken en die werden dan aan huis bezorgd. Toen de zelfbediening kwam, kreeg je ook cheques, groene en blauwe. De Végé ging Spar heten.

Wamel had in die tijd ook nog een Vivo-supermarkt, drie bakkers, twee slaggers, een grote winkel voor huishoudelijke artikelen, een zaak voor wasmachines, radio’s en tv’s, een kledingwinkel, een fietsenmaker, twee kappers, een tabakszaak en een hoefsmid. En nu? De Spar. Eén kapper. En een ‘vrijtijdscentrum’. Drie kilometer verderop in Beneden-Leeuwen zit ‘een joekel van een Jumbo’.

Alles verandert altijd, maar Wilma bleef. Sinds de pinautomaat zijn intrede deed bij het afrekenen, vertelden oude mensen haar hun pincode, zodat zij die voor hen kon onthouden. Wat ouderen door ‘die hele automatisering’ allemaal echt niet meer kunnen, zegt Wilma, wie *z*iet dat nog? Als haar klanten hun huisarts moesten bellen, dan bleek het keuzemenu vaak al ondoenlijk. Dus kwamen ze naar de winkel. En dan telefoneerde Wilma wel.

Ik vraag of er ook dingen beter werden. Lange stilte. Haar nieuwste baas Willy Veltmaat, zegt ze. Dat is echt een goeie. Die zet zijn personeel er niet uit als ze achttien zijn, zoals veel anderen nu doen.

Of ik even meeloop naar de Spar. Dan kan ik hem zien, gezellig!

In de winkel staat Willy Veltmaat biefstukken te snijden. ‘Hallo Wilma,’ grijnst hij, ‘dat is al de tweede keer vandaag.’ Willy is tien jaar jonger, komt van buiten en zegt dat hij hier pas heeft geleerd wat een dorp voor je kan betekenen. Wilma ís bijna het dorp, nu hier verder zoveel is verdwenen. En ze is misschien wel de langstzittende winkelbediende van Nederland. Vijftig jaar in een kleine winkel in een klein dorp: voelde Wilma Zondag zich nooit afgesneden van een ander leven? ‘Ik woonde tot mijn zeventendertigste thuis om voor mijn moeder te zorgen,’ zegt ze. ‘Toen iedereen het huis uit ging, trouwen of samenwonen, toen wou ik ook wel.’

Maar het is niet gebeurd. ‘Nee, het is niet gebeurd.’

Haar winkel heeft een ziel, had Wilma resoluut gezegd. ‘Een sociale ziel. En ik vind het heel leuk dat ik daarin mee heb kunnen werken.’

EVERT!

Een recordaantal van negenentachtig partijnamen is bij de Kiesraad geregistreerd voor de Tweede Kamerverkiezingen en dan is er heibel: een man uit Amsterdam is het niet eens met de registratie van de partijnaam EVERT! en gaat daartegen in beroep bij de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Hij heet namelijk ook Evert. En hij is bang dat mensen de partij met hem gaan verwarren. Dat krijg je nou van al die identiteitspolitiek!

Neuriënd van voorpret loop ik op een sombere januariochtend het voorname gebouw van de Raad van State aan de Haagse Kneuterdijk binnen. In de wachtruimte voor de zittingszalen zitten twee mannen met enig genoegen te babbelen: Evert en Evert.

Of beter gezegd: Evert en EVERT!

Ze zijn allebei in de zestig en kaal. Ja, ze lijken wel wat op elkaar, maar dat is dus volstrekt niet de bedoeling.

EVERT! is Evert Korver uit Maarssen, op Zweedse klompen. Werkte sinds de lts in slachthuizen. Heeft gespaard om zes maanden niet te hoeven werken, dan voert hij campagne. EVERT! wil opkomen voor de minima. En als de verkiezingsuitslag tegenvalt? 'Dan is er in slachterijen altijd wel werk.'

Evert is Evert Meijer uit Amsterdam, met leesbril op het hoofd. Hij werkte altijd in de automatisering en zat in 1981 in de organisatie van de eerste massale antikernwapenbetoging in Amsterdam. Stemde vroeger PPR, daarna GroenLinks. Evert las

over de nieuwe partijen bij de Kiesraad: ‘Toen kwam ik mijn naam tegen. Wat is dít voor onzin, dacht ik. Kan dat zomaar?’

Enkele telefoontjes, formulieren en 178 euro later had Evert Meijer een beroepszaak tegen het centraal stembureau.

EVERT! stemde altijd PvdA, tot die nauwelijks meer opkwam voor laaggeschoolde arbeiders zoals hij. Hij heeft het CDA nog geprobeerd, de VVD, ‘maar nooit uiterst rechts’. Wat Geert Wilders of Thierry Baudet allemaal roepen, ‘daar moet je voorzichtig mee zijn’. EVERT! stond vaak zij aan zij met Marokkanen in de slachterij, zag hoe hard ze werken om hun gezin te onderhouden, hij herkent ‘al de verhalen dus niet zo’.

EVERT! leest op zaterdag het *FD*, *De Telegraaf* en de *NRC* en daar knipt hij dan vaak columns over Europa en economie uit. In zijn verkiezingsprogramma pleit EVERT! voor een Europese minister van Financiën die erop moet toezien dat grote bedrijven meer belasting afdragen, om de inkomens van de minima te kunnen verhogen: links zoals het ooit was bedoeld. Ik kijk naar zijn opponent Evert, die belangstellend meeluistert, en vraag of dit nou echt zo erg is. Evert: ‘Nee. Maar dat verandert op geen enkele manier mijn mening!’

Ook weer heel links.

Dan begint de zitting. Eenmaal ernstig ondervraagd door drie staatsraden wordt Evert nog een tandje principiëler en zegt hij: ‘Ik ben van mening dat een politieke partij niet geïdentificeerd zou moeten worden met een persoon. Want dan bestaat de mogelijkheid dat alles wat die persoon doet of zegt leidend wordt.’ En even later: ‘Dat zien we ook bij meneer Trump!’

Interessant punt. Maar staatsraad één is ook niet van gisteren en vraagt snedig: ‘Bent u ook tegen de PVV omdat de heer Wilders daar de dienst uitmaakt?’ En even later: ‘Was u ook tegen de Lijst Pim Fortuyn?’

De juridisch adviseur van de Kiesraad heeft er ook zin in. Die liet nog even opzoeken hoeveel Everts er eigenlijk zijn, in Nederland: zestien duizend!

Staatsraad twee tegen Evert: ‘Dus waardoor zou ú nou net geassocieerd worden met EVERT!’

Tja. Maar het kan wél gebeuren, zegt Evert, dat EVERT! het vehikel van een autoritaire leider wordt. Het kan! Zie de Verenigde Staten! En daar wil hij dus niet mee geassocieerd worden!

De Kiesraad geeft partijen veel vrijheid bij hun naamkeuze. Die mag niet te lang zijn en niet misleidend of in strijd met de openbare orde. Meer restricties zijn er niet. De Raad van State verklaart het beroep van Evert Meijer niet ontvankelijk: met zestien duizend Everts heeft hij geen rechtstreeks belang. ‘Ook als u het wel had, zou uw beroep geen kans van slagen hebben.’

Buiten nemen Evert en EVERT! dan maar hartelijk afscheid. Evert zou misschien wel op EVERT! kunnen stemmen, zegt hij nog. Maar hij doet het niet.